

378.018.371

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ВЧИТЕЛЯ**Попович Ірина Євгенівна**

м.Ужгород

В статті розглядаються основні тенденції розвитку сучасної педагогічної освіти в Україні. Підкреслюється необхідність професійної підготовки вчителя-дослідника. Дослідницька компетенція вважається надзвичайно важливою складовою професіоналізму вчителя, виступає умовою його розвитку і реалізації готовності до праці.

Ключові слова: Україна, вища педагогічна освіта, вчитель-дослідник.

Зміни в соціально-економічних і політичних умовах України, які відбуваються впродовж останніх років, передбачають підвищені вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів. Саме від вчителя в значній мірі залежить майбутнє країни, адже саме вчитель, в першу чергу, відповідає за навчання і виховання підрастаючого покоління, тих, кому будувати нову незалежну Україну. Щоб успішно справитися з цим нелегким завданням, майбутній педагог сам повинен отримати відповідну професійну підготовку у вищому навчальному закладі.

Питання професійної підготовки вчителя постійно перебувають в центрі уваги вітчизняних науковців (І.Зязюн, Я.Кічук, В.Кравець, Н.Ничкало, Г.Терещук, В.Чайка та ін.), якими вивчено різні аспекти проблеми. Проте, на нашу думку, недостатньо вивченим поки що є питання формування дослідницьких компетенцій майбутнього вчителя.

Водночас, підкреслимо, що на сьогоднішній день суттєво змінились ціннісні орієнтації стосовно фахівців. Найбільшою цінністю визнається вільна, творча особистість, здатна успішно працювати в умовах, які постійно змінюються.

Концепція вищої педагогічної освіти визначає кінцевою метою підготовку вчителя, який володіє досвідом творчої діяльності і методологією наукового пізнання, здатністю самостійно оновлювати свої знання, розширювати світогляд, вдосконалювати педагогічну майстерність. Таким чином, система професійної педагогічної освіти повинна бути спрямована на підготовку вчителя-дослідника.

За умови традиційної практики професійного навчання у багатьох студентів втрачається інтерес до професії. Вони не усвідомлюють повністю значення навчальної, наукової роботи і практики в школі для професійного становлення. Це відбувається тому, що діяльність студентів випадає із контексту реального життя і діяльності. Студентам передають готові наукові знання, демонструють готову модель, а вони тільки вчать її копіювати. Проте реалізація запропонованої моделі не завжди веде до ефективності діяльності, отримання очікуваних позитивних результатів через начну варіативність реальних умов діяльності. Тому перед вищою школою постає завдання – навчити будувати близьку до опти-

мального варіанту систему навчання не на основі копіювання (відтворення), а на основі знання закономірностей побудови системи з урахуванням багатьох умов. Це означає, що потрібно готувати вчителя, здатного творчо мислити і працювати, досліджувати навчально-виховний процес. Дослідницькі знання і вміння потрібні вчителю як інструмент його творчої діяльності, вони допомагають йому рухатися вперед, не керуватися бездумно різними рекомендаціями, не поспішати використовувати будь-які педагогічні інновації без врахування власних особистісно-професійних якостей та особливостей конкретних умов професійної діяльності.

Нова парадигма освіти в якості основного постулату проголошує відмову від знаннєво-центричної моделі і перехід до компетентнісної моделі освіти.

Поняття «компетентність» тлумачиться науковцями по-різному і досить широко [1]. Це – а) поглиблене знання; б) стан адекватного виконання завдання; в) здатність до виконання діяльності. У вітчизняній науковій літературі компетентність визначена як: певний психічний стан, що дозволяє діяти самостійно та відповідально; здатність і вміння виконувати певні трудові функції; наявність спеціальної освіти, широкої загальної та спеціальної ерудиції, постійне підвищення свого професійного рівня; професійна підготовленість і здатність суб'єкта до виконання завдань і професійних функцій; професійна готовність до вирішення завдань на належному рівні. Під компетентністю також розуміють рівень досягнень індивіда у сфері певної компетенції. В свою чергу, компетенція – це галузь діяльності, яка має значення для ефективної роботи. Це – сфера відповідальності фахівця та визначених повноважень. Розрізняють методологічний, інформаційний, комунікативний, культурологічний та інші рівні компетенції.

Дослідницька компетенція є надзвичайно важливою складовою професіоналізму вчителя, виступає умовою його розвитку і реалізації готовності до праці.

У формуванні дослідницької компетенції велике значення має мотивація дослідницької діяльності.

Аналіз наукової літератури свідчить, що в багатьох педагогічних закладах все більше і більше активізується процес забезпечення єдності наукової та навчальної підготовки шляхом широкого залучення студентів до науково-дослідної та експериментальної роботи. Проблема орієнтації майбутніх учителів на дослідницьку діяльність розглядається як найважливіша умова їх особистісно-професійного самовизначення і професійної культури [2; 3].

У педагогічній освіті сьогодні повинен відбуватися перегляд цілей і змісту освіти. Тут мова йде в першу чергу про формування творчого потенціалу особистості студента, формування потреби самореалізації, самовираження не тільки в період навчання у вищому навчальному закладі, а й протягом усього життя. Від-

бувається переорієнтація навчального процесу з навчального на розвиваючий, де результатом виступає модель фахівця, що відповідає наступним критеріям: професійна мобільність, здатність адаптуватися до інформаційного простору, високий рівень інтелекту, знань і умінь, творчі здібності, критичне мислення, самостійність.

Сьогодні необхідно заохочувати зростання активності участі студентів педагогічних навчальних закладів у великому різноманітті форм студентської наукової творчості. Дослідження не обмежуються написанням курсових та дипломних робіт, участі у студентських наукових конференціях, підготовці наукових публікацій, але передбачається виконання наукових пошуків, які включаються в плани роботи наукових колективів, наукових підрозділів вищих навчальних закладів.

Дослідницька робота студента в період навчання у вищих навчальних педагогічних закладах передбачає:

- ознайомлення з методами наукової праці; методологічними проблемами навчання і наукового дослідження;
- ознайомлення з прийнятими концепціями і теоріями в межах дисциплін;
- розуміння умовностей і структури інформації в межах навчального предмета;
- вивчення способів знаходження і розміщення необхідного матеріалу для проведення дослідження;
- критичне читання матеріалу з подальшим аналізом та оцінкою;
- організація (структурування) матеріалу з метою формулювання основних положень дослідження;
- представлення (усне або письмове) власного розуміння проблеми, аналізу, інтерпретації концепцій і теорій з питання дослідження.

В результаті навчання у ВНЗ майбутній учитель-дослідник повинен отримати певні знання і сформувати вміння.

Учитель-дослідник: має високий рівень професійної підготовки; оптимально поєднує наукову та практичну підготовку; поповнює свої знання протягом усього життя; застосовує принципи наукової організації на практиці; володіє такими перцептивно-гносичними якостями, як спостережливість, інтелектуальна ак-

тивність, власний дослідницький стиль, гнучкість і оригінальність мислення, інтуїція, об'єктивність, критичність.

Учитель-дослідник знає: логіку, методику, методологію, процедуру педагогічного дослідження; принципи і прийоми збору, обробки, використання наукової інформації; процес підготовки результатів дослідження до публікації, основи наукової організації праці.

Учитель-дослідник уміє: застосовувати отримані знання та вміння для вирішення конкретних педагогічних і дослідницьких задач; точно формулювати конкретну педагогічну або дослідницьку задачу і вибирати стратегію для її ефективного вирішення; здійснювати розумне перспективне планування; прогнозувати і передбачати й узагальнювати досвід колег; володіти науковим апаратом, стилем наукового мислення; визначати власні дослідницькі потреби; самостійно формулювати проблему дослідження та використовувати адекватні її завданням методи; спостерігати, порівнювати, аналізувати, систематизувати психолого-педагогічні явища і факти, переконливо аргументувати висновки, викладати матеріал чітко, стилістично точною літературною мовою; використовувати алгоритм пошуку, обробки та використання інформації; добре орієнтуватися в науковій, популярній, політичній літературі, методичній літературі за фахом, працювати з бібліотечними фондами; володіти комп'ютерною та інформаційною грамотністю.

Отже, сьогодні вища освіта розглядається як провідний фактор соціального та економічного прогресу країни, від її ефективності багато в чому залежать перспективи розвитку всього суспільства в цілому і кожної особистості зокрема. Завдання, які постають перед виробництвом, педагогічною практикою, настільки складні, що їх вирішення зазвичай передбачає активний творчий пошук найбільш оптимальних шляхів. Тому сучасний фахівець повинен володіти не тільки певною сумою фундаментальних знань, але й навичками творчого вирішення питань, уміньми використати в роботі все те нове, що з'являється в науці і практиці, постійно вдосконалювати професійну майстерність, швидко адаптуватися до нових умов професійної діяльності. Всі ці якості майбутнього фахівця виховуються під час навчання у вищому навчальному закладі через залучення студентів до наукової діяльності, формування у них дослідницьких компетенцій.

Література та джерела

1. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / За заг. ред. І.Д.Звереві. – Київ–Сімферополь: Універсум, 2013. – 536 с.
2. Ларионова О. Компетентность – основа контекстного обучения / О.Ларионова // Высшее образование в России. – 2005. – №10. – С.118-122
3. Леднев В.С. Научное образование: Развитие способностей к научному творчеству / В.С.Леднев. – М.: МГАУ, 2002. – 119 с.

В статье рассматриваются основные тенденции развития современного педагогического образования в Украине. Подчеркивается необходимость подготовки учителя-исследователя. Исследовательская компетенция считается чрезвычайно важной составляющей профессионализма учителя, выступает условием его развития и реализации готовности к труду.

Ключевые слова: Украина, система педагогического образования, учитель-исследователь.

In this article the main tendencies of the development of the Ukrainian modern pedagogic educational system are considered. Very important accent is made on the training of teacher-researcher. Research competence is extremely important component of teacher professionalism, improves the conditions for its development and readiness to work.

Key words: Ukraine, system of pedagogic training, teacher-researcher.